

Obszar zachodniej Małopolski należał do najwcześniej schryścianizowanych miejsc w Polsce. Chrześcijaństwo pojawia się na tych ziemiach prawdopodobnie za sprawą Czechów jeszcze przed chrztem Polski. Zatem początki parafii w Kościelcu nikną w mrokach średniowiecza.

Pierwsze wzmianki o Kościelcu pochodzą z XIII wieku. Związane są one z cudem jakiego dokonał tutaj św. Jacek Odrowąż-Wojtkowicz (1183-1257). Można o nim przeczytać w żywocie św. Jacka opisanym przez Lektora Stanisława w XIV wieku. Św. Jacek modlitwą przywrócił do poprzedniego stanu wybite przez grad zboże. Można już wówczas mówić o istnieniu w tym miejscu kościoła i parafii, ponieważ nawiązuje do tego sama nazwa miejscowości ? Kościelec (Castellum). Nie ma pewności, że w legendzie chodzi o ten właśnie Kościelec. Niedaleko Proszowic znajduje się wieś, która także nosi taką nazwę. W *Słowniku geograficznym Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*

autorzy legendę o św. Jacku zamieścili jednak przy haśle: Kościelec, powiat chrzanowski. Nie zachował się mimo to w Kościelcu chrzanowskim kult św. Jacka. Za Kościelcem proszowickim może przemawiać istniejąca tam pamięć o cudach świętego, jak również jego figurka przydrożna. Za wczesnośredniowiecznym pochodzeniem parafii przemawiać może położenie kościoła. Znajduje się on na wzniesieniu, górując nad okolicą. Jak wiadomo wzgórza były we wczesnym średniowieczu chętnie zajmowane na osiedla, ułatwiając mieszkańcom obronę przed napaścią. Niestety brakuje parafii w Kościelcu w wykazie dziesięciny papieskiej z początku XIV wieku, a wymieniane są w niej inne okoliczne parafie.

Po raz kolejny Kościelec pojawia się w źródłach w XV wieku, a to za sprawą plebana tutejszego kościoła, który wraz z plebanem chrzanowski Piotrem doprowadził do pojednania niedosłego zabójcy z ofiarą, niestety pleban nie jest wymieniony z imienia.

Niewiele też można powiedzieć o średniowiecznym budynku kościoła, poza tym że był on zapewne drewniany. Ze średniowiecza zachował się do dzisiejszych czasów dzwon z 1484 roku ze znakiem górniczym w postaci skrzyżowanych kilofów.

Dużo więcej wiemy o kościele i parafii w czasach nowożytnych. W skład parafii Kościelec wchodziły wówczas oprócz wsi Kościelec również wsie Libiąż Wielki, Libiąż Mały, Pogorzyce, Luszowice oraz Balin. W 1731 wydzielono z niej parafię Libiąż. Przez całą okres nowożytności Kościelec należał do dekanatu Nowa Góra.

W 1598 roku stał już murowany kościół był wyposażony w cztery ołtarze oraz chrzcielnicę. Najświętszy Sakrament przechowywano w tabernakulum. Obawa przed świętokradztwem kierowała wizytatorem parafii, który napominał plebana Kościelca, aby klucz do tabernakulum chował starannie w zakrystii, a nie pozostawiał niedbale w kościele. Mieszkańcy Libiąża, ze względu na dużą odległość zbudowali u siebie drewnianą kaplicę pod wezwaniem świętych

Jakuba i Filipa. Księża co jakiś czas odprawiali w nich nabożeństwa, a od 1644 zamieszkał przy niej ksiądz. Dzięki sprawozdaniom z kolejnych wizytacji. znamy stan ówczesnego kościoła. W 1644 świątynia miała przeciekający dach i nasiąknięte wodą ściany. W 1728 stan budowli dalej był opłakany, gdyż nie dokończono remontu. W 1748 roku tylko część kościoła miała posadzkę, z dachu ciekła woda na organy, a dzwonu na wieży nie ruszono, aby nie spadł, na msze dzwonił natomiast dzwonem zawieszonym pomiędzy drzewami.

Główną podstawą utrzymania plebana było beneficjum, czyli ziemie przeznaczone przez fundatora na potrzeby kościoła i księdza. W 1598 roku pleban Kościelca miał w Rospontowej rolę liczącą 13 stajni po 22 zagony. Pozostałą ziemię wydzierżawiał dziedzicowi. Były jeszcze 3 stawy i dziesięcina z wsi podległych parafii. W XVIII wieku doszło do tego jeszcze przepisane 210 zł przepisane przez Jakuba Morsztyna.

Najstarszymi wymienionym z imienia i nazwiska plebanami byli Jan Jaworski w 1617 i Wojciech Campianus w 1644. Do znamienitszych proboszczów należeli m. in. Józef Polnarowski (kanonik gnieźnieński, prepozyt Małogoszcza) i Sebastian Komecki (kanonik krakowski, gnieźnieński i włocławski).

Parafia w okresie staropolskim pełniła również funkcje oświatowe. Przy parafii działała szkoła parafialna. Jej głównym celem było zapewnienie dzieciom wykształcenia religijnego.

Wychowanie religijne i nauczanie to podstawowe cele ówczesnej szkoły. Do obowiązków plebana należało zatrudnienie nauczyciela i zapewnienie mu wraz z rodzicami utrzymania oraz dbanie o stan budynku szkoły. Nauczyciel był najczęściej także organistą. Uczniów w szkole było zazwyczaj kilku. Wizytacje wymieniają rektora szkoły w Kościelcu w latach 1598 i 1618. Później zaniechano nauczania dzieci w parafii. Parafia były też w owych czasach jedynym z nielicznych posiadaczy ksiązek. W 1602 roku znajdowało się tutaj kilka ksiąg liturgicznych.

Bractwa kościelne rozwijały się w Polsce od XIV wieku, a największą świetność przeżywały po soborze trydenckim. W 1602 roku przy kościele w Kościelcu działało bractwo rolników. Do ich obowiązków należało opiekowanie się jednym z ołtarzy oraz zamawianie mszy.

Na środku kościoła znajduje się gotycka płyta nagrobna właściciela Kościelca rycerza Scibora Balińskiego z łacińskim napisem: *Hic iacet nobilis Stiborius Balinsky sub anno millesimo 507 obiit - orate pro eo*. (Tutaj spoczywa szlachetny Scibor Baliński zmarły w roku tysiąc 507 - prosi o modlitwę). Płyta ta została przykryta posadzką w 1900 r. i niestety nie odślonięto jej przy układaniu nowej posadzki.

Obecny budynek świątyni nabierał kształtów w XIX wieku. Pracę nad nowym kościołem rozpoczęto w 1795, a ostatecznie konsekrowano go w 1864 roku. Komitet parafialny uchwalił

również w 1899 roku budowę nowej plebanii, której koszt szacowano na 8 tysięcy koron.

W okresie międzywojennym utworzono parafię Balin (1932 r.), wyłączając miejscowość z parafii Kościelec. W 1874 mieszkańcy tej wsi zbudowali dużą kaplicę i uzyskawszy zgodę władz kościelnych odprawiali msze 4 razy d roku. W 1876 podobna sytuacja zaistniała we wsi Pogorzyce. W 1895 gmina Balin zwróciła się z prośbą o oddzielenie od Kościelca i przyłączenie do Chrzanowa. Prośbę uzasadniano odległością. Natomiast mieszkańcy sąsiadujących z Balinem Luszowic opowiadali się za Kościelcem. W latach 30-tych XX wieku powoływano parafię w Balinie w warunkach niemal misyjnych, spenetrowaną przez komunistów i sekty oraz przy sprzeciwie części lokalnej społeczności.

Ciekawymi obiektami kościeleckiej świątyni jest ołtarz główny z XIX w. oraz tablice epitafijne dawnych właścicieli Kościelca wykonane z czarnego marmuru dębnickiego. Wyjątkowo ładnym wykonaniem odznacza się epitafium Florentyny z Szembeków Rembowskiej z 1837 r.

W 1924 Kościelec będąc dotąd samodzielną wsią stał się częścią miasta Chrzanowa. W latach 70-tych XX wieku na okolicznych polach zaczęto budować duże osiedle mieszkaniowe, nazwane Osiedlem Młodości. Bloki, które tam stawiano powstawały głównie na tzw. *księżych polach*

należących do Kurii Metropolitalnej w Krakowie, a zarządzanych przez proboszcza parafii św. Jana Chrzciciela, wykupionych wcześniej przez miasto Chrzanów. Budowę większości obiektów ukończono do 1989 roku. Dzięki temu parafii przybyło ponad 10 tysięcy dodatkowych wiernych. Parafia była bardzo duża, a mały kościół nie był w stanie jej obsłużyć. Z tych względów zapoczątkowano w 1990 roku budowę nowego kościoła. Pierwszą fazą budowy kierował ksiądz Rafał Domagała. W 1995 roku erygowano nową parafię p. w. Świętej Rodziny. Wydzielono ją z zachodniej części parafii w Kościelcu. Początkowo msze i inne uroczystości odbywały się w drewnianym baraku, dopiero po jakimś czasie przeniesiono się do nowo wybudowanego kościoła. Jego dalszą budową kierował ksiądz Andrzej Kopicz, który został jej proboszczem.

Mimo powołania nowej parafii kościół Jana Chrzciciela nadal pozostawał ciasny, zdecydowano zatem o jego przebudowie. Dzisiejszy kościół zawdzięcza kształt remontom prowadzonym w ostatnich latach, a zapoczątkowanych przez poprzedniego proboszcza Edwarda Wielgusa. Główną zmianą architektoniczną jest dobudowana nawa boczna od strony północnej kościoła. Kościół odzyskał też malowidła naścienne, które przez jakiś czas pozostawały zamalowane, postawiono również nowy ołtarz w nawie bocznej.

Rys historyczny parafii

Written by P. Matan

BIBLIOGRAFIA:

- *Chrzanów : studia z dziejów miasta i regionu t.1*, Chrzanów 1998.
- *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. 11, Warszawa 1890